

FALTA DE MITJANS, MASSIFICACIÓ I UNA CADENA DE FUGUES

Fontcalent, una presó i una serra

Ningú no està content en aquesta presó d'Alacant. Els presos, perquè no es compleix el reglament i perquè n'hi ha tants que el recinte i les cel·les n'estan saturats. Els funcionaris, perquè no poden enfrontar-se a la inseguretat ni controlar les nombroses fugides. Fontcalent continua sent el nyap de la reforma penitenciària.

Joan Pomares

Alguna volta hi va haver aigua. En una font, en un racó ja llegendari d'aquesta serra pelada, dreçada sobre una estepa semidesèrtica on amb prou feines la bosquina adorna l'escena.

La comarca de l'Alacantí és per ací, si és possible, encara més ocre i arenosa, amb una terra deprimida i abrasada en estiu.

A un costat, l'antiga pedrera; més avall, un camp de tir de l'exèrcit i ja en la falda, la presó. Al lluny, Fontcalent —ara la presó— és un fortí de capses de mistos rosa que, reduint la distància, va convertint-se en un complex entremat de cubs i paral·lelepípedes de formigó i de rajola vista. De prop, però sobretot per dins, ja és una altra presó. Això sí, més moderna i espaiosa. Quasi humana. Uns quants xalets amb jardins per als funcionaris i cotxes flamants, acabats de rentar i, vora una llarga avinguda, l'alt mur, l'altra vida, la condemna.

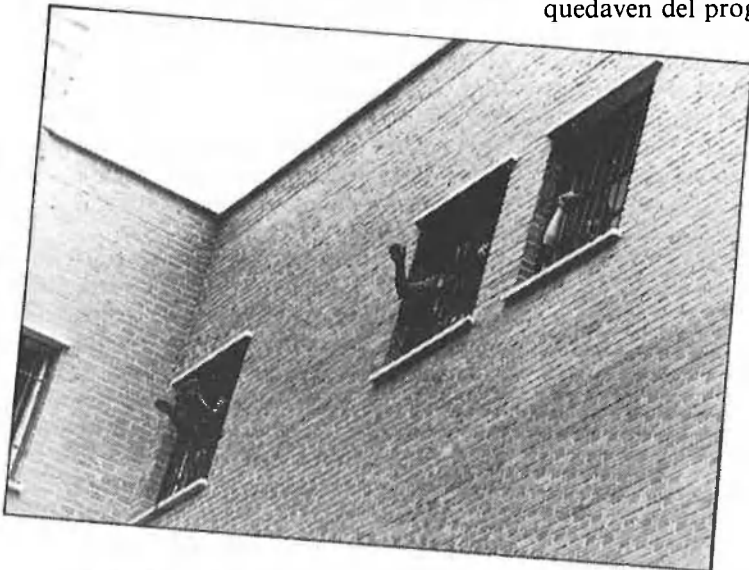
Fundat en la primavera de 1982, el Centre Provincial de Compliment i Diligències fou projectat el 1975 per albergar reclusos castigats per la ja derogada Llei de Perillositat Social. D'orientació modular, a l'estil de les presons alemanyes, vingué a substituir la vella i inhòspita presó de Benalua que, com la Model de Barcelona o la de València, era de tipus tradicional amb galeries radials. Està dividit en tres mòduls —amb unes 105 cel·les cada un—. El primer és per a menors de 21 anys, el segon per a presos nous o menys problemàtics i el tercer per a interns qualificats de major risc. A més, unes 30 places en la infermeria, un departament d'ingressos i un altre per a dones amb una capacitat per a vint. Però el major problema, tant per als reclusos com per als funcionaris o la direcció, és l'elevada massivitat dels interns, el gran augment de la seua població per a la capacitat real i òptima d'aquesta penitenciària.

«Per Llei, per Reglament —diuen fonts dels interns— els reclusos hauríem de tenir cel·les individuals, però

n'hi ha dos o tres de nosaltres en cada una. La presó ara en té quasi el doble de la seua capacitat, uns 600». «El problema fonamental —diu Carmen Sánchez, assistenta social del centre— és, en efecte, el de la massificació, agreujat, a més, perquè no hi ha prou dotació de personal». Fins i tot els mòduls, que han estat molt criticats per la seua estructura arquitectònica i titlats de deficientes, «jo no els veuria malament, si hi hagués prou gent per dedicar-s'hi. Això —continua dient— origina dificultats importants per al desenvolupament laboral i per a una oferta cultural adequada perquè, clar, aleshores no podem comptar amb prou tallers i, per tant, amb l'ocupació laboral i terapèutica necessària. A banda que —assenyala— el nivell cultural dels interns dificulta molt qualsevol iniciativa.»

«Normalment —afegeix— intencionalment realitzar una programació d'activitats des de principi d'any, però, a banda que el pressupost és curt —la presó manté uns cent milions de des-

peses anuals, destinant vora uns deu milions a electricitat i uns tres al telèfon— molts cursos comencen i s'acaben perquè l'interès decreix o per l'excessiva mobilitat dels interns, que entren, ixen o canvien de centre. D'altra banda, dins de tota la inestabilitat,

Dalt, finestres de les cel·les. Baix, Gabriel Bienzobas.

caldria canviar la distribució interior i, així, col·locar els preventius en un grup i els penats en un altre. Cal separar-los perquè les seues dinàmiques són molt distintes.»

La cultura de les presons és una de les nombroses necessitats que ací continua esperant el seu torn reglamentari. Dos mestres per a cinc-cents presos i actuacions culturals externes només el dia de la Mercè, la marededéu i patrona dels condemnats. Tot l'any esperant per a un menjar millor —en aquell dia es dobla el pressupost per a una alimentació extra— «encara que en la ràdio i en la premsa es va dir que

ens donaren café i copa, cosa que desmentim» deien en la seua ja desapareguda revista *Fontcalent*. Tot l'any esperant algun grup de teatre o unes quantes pel·lícules que, a voltes, ni arribaran: «tots esperàvem que es projectassen les quatre pel·lícules que quedaven del programa oficial, *Doce del patíbulo, La caída del Imperio Romano, Fort Bravo i Toma el dinero y corre*, però la nostra espera fou inútil, ningú no sap que se'n va fer...».

L'horari canvia segons que siga hivern o estiu. Ara, a les vuit, el primer recompte en el pati, després el desdijuni i des de les nou, els que pugen treballar, al taller i la resta al pati o a la neteja. D'altres, a fer mitja volta, al polisportiu, a l'escola, etc. Més tard, el dinar, i novament el lleure o l'estudi. Sopar i, ja a la cel·la, el quart i últim repàs de presos.

«La persona privada de llibertat és com si no se sentís viva perquè tot queda reduït a zero, llevat del patiment, que es multiplica». Les paraules d'una dona en la ja esmentada revista, «de la qual només fem quatre números, perquè per una petita crítica vam començar a tenir certa persecució. Ara ja no hi ha res d'associacionisme i de la COPEL, ni les restes. I les comissions que ordena el Reglament no funcionen. Per exemple, el metge hauria de revisar a diari les dietes d'alimentació dins d'una comissió, però aquesta llei no es compleix, com moltes altres coses».

Coses que no contaven les dones. Trenta-dos per a dotze cel·les, amb cinc xiquets. Fa dos mesos arribà a haver-n'hi quaranta-una. «Els mitjans clínics de què disposa la presó —deien— són molt limitats i no diguem ja en el cas de les dones embarassades. Pensem que necessitem revisions ginecològiques de tant en tant, alguna mesura periòdica d'atenció. Tampoc no ens arriba cap periòdic com marca el Reglament penitenciari. No tenim cap tipus de treball o taller i, per això, el nostres mitjans econòmics són nuls. No ens deixen, de cap de les maneres, anar al polisportiu i no tenim ni tan sols un baló per poder

distraure'ns. Escola, no n'hi ha». Un rosari de queixes que, potser ara, amb la nova direcció, es deu haver retallat molt. Per a bé.

De fugues i funcionaris

Gabriel Bienzobas és el director en funcions fins que se'n designe un de nou. Porta més d'un any. Abans va estar a Tenerife i després a Pontevedra: «El nostre problema principal és que som un centre de preventius amb un moviment constant. Sempre amb gent entrant i eixint. D'això es deriva que siguem un punt neuràlgic en les conduccions de la zona est, d'El Puerto de Santamaria a València, de Madrid a Barcelona, amb una enorme multitud de combinacions. Totes aquestes combinacions, trànsits de pendents de juí o de camí penitenciari, fan que siga molt difícil dur a ter-

me la direcció d'aquest centre. I ens obliga a un moviment d'expedients». Dies de trànsit amb cent persones en moviment. Amb una mitjana de deu ingressos diaris i set mil eixides al llarg de 1985, any en què es registren fins a trenta mil visites.

«Hi ha penes llargues, però la majoria són de sis mesos en avall. La més llarga actualment és la d'un intern amb dinou anys de condemna. Però la cosa més greu és que la nostra capacitat real és d'uns tres-cents cinquanta reclusos i que ara en tenim més de cinc-cents, exactament quatre-cents vuitanta-dos homes i trenta-tres dones. La part de les dones i el mòdul dos són els més saturats. Un gran problema a afegir al ja complex món que cada pres amaga dins seu».

La gent sol estar neguitosa o irritada en els mesos estivals, diuen. «Però no, no hi ha conflictivitat, no hi ha un greu deteriorament de la vida regi-

mental. El 1985 només hi hagué una mort per ferides d'arma blanca. No hem tingut cap intent de suïcidi, les autolesions s'han reduït segurament perquè s'han millorat les condicions i entre els funcionaris i els interns es donen molt poques friccions. Encara que a voltes se'ls exigeix que actuen amb més mà, no amb sentit restrictiu, sinó de correcció».

«I en això rau —diu el director— el segon gran problema: necessitem més funcionaris, per a uns serveis millors i per les mateixes necessitats del centre. Actualment som 136 incloent-hi tot el

«Anit vam impedir un intent del qual ja sospitàvem», diu Gabriel Bienzobas. Era la nit del dilluns 8 de setembre. Feia tan sols unes setmanes que «El Barrot», «El Pintado» i «El Zorrillo» s'havien escapat després d'amenaçar amb un «pincho» un funcionari i de tancar-ne altres dos en una cel·la, després de sortejar totes les portes i aconseguir, a punta de navalla, el cotxe d'un visitant. Havien sospitat d'ells, però, en el recompte de la vesprada, encara hi eren. Manuel Pintado ja s'havia fugat en altres ocasions.

guessen eixir a l'exterior. Les cel·les són estretíssimes, molt reuïdes. El deteriorament interior de portes o murs és depriment. La destrossa, notable: les parets són descrostades, molt desgastades i plenes de noms. «Reproduïxen la vida dels seus barris, les mateixes formes del lumpen», diu algú. «Les coses estan bastant fetes malbé. Hi ha bastant destrucció d'infraestructura com a conseqüència d'un pas ràpid i desconnectat pel centre —assenyala Gabriel Bienzobas—. En altres llocs hi ha possibilitat d'una planificació a llarg termini, però ací és molt difícil».

El circuit intern de televisió no funciona. No hi ha càmeres. Les rates se'n van menjar en molt poc de temps les instal·lacions. La presó va ser mal construïda i tot sembla fer aigües. Cada pati és un desert gris cobert per un mar de quitrà pla que en alguns llocs aïllats ha pres més que cresqués una herba lletja i esclarrissada. A pesar de tot, aquesta presó no es pot comparar amb altres. Cosa que han repetit moltes vegades els veterans, els repetidors, els carregats d'experiència i de números.

Epíleg amb pastilles

I la SIDA. «Hem tingut internats aquells que el test HLTV ha donat com a positius, és a dir, en fase de possibilitat. En total, l'any passat, uns vuit». Un dels casos de mort d'aquell any degué ser a causa d'aquesta malaltia, encara que sembla que fou cancerós i l'hospital va dir 'metàstasi generalitzada'. Tenia 25 anys».

I les drogues. «La pitjor és el Rhipnol, una droga dels laboratoris Roche. Quan entra aquesta droga, els interns la solen mesclar amb cervesa i el resultat és terriblement violent. Generalment ve ací introduïda mitjançant el «vis à vis», és a dir per contacte amb familiars o per aquells que ixen a l'exterior. La passen en el cos, en la vagina o en l'anús, però també hem pogut trobar aquesta droga-medicina en una sola de sabata. En el taló és fàcil passar-ne fins a cinquanta pastilles, perquè són molt menudes», alerta el director. «És la pitjor droga que tenen».

Ja quasi fora. L'última foto. I una petita retenció a càrrec de la guàrdia civil, vigilants de l'edifici annex, el psiquiàtric. «No es pot disparar la càmera ací dins». No, no s'hi poden fer fotos sense permís. Com davant pintures caríssimes i antigues. No s'han de donar pistes per a eixir d'ací. □

FRANCESC CUTILLAS

La presó fa aigües i possibilita nombroses fugues.

personal: funcionaris, administració, manteniment, neteja, etc. Només n'hi ha setanta-dos de vigilància». I tot just dos per mòdul vetlen per l'ordre.

«Els no disposen de mitjans —diu la nostra font interna—, els funcionaris són de dotze a quinze en total, sense armes, afortunadament, i això, clar, els carrega de tensions i de certa inseguretats davant la gran quantitat de presos que han de vigilar». Una inseguretats que el Sindicat Professional d'Institucions Penitenciàries ja ha denunciat repetidament: «L'escassetat de funcionaris és latent. Això no permet una veritable vigilància en el centre». Per a ells, a més, «la gran quantitat d'interns que conviu en l'establiment —perillosos, preventius, reincidents— complica encara més el nostre treball». Damunt, l'estructura arquitectònica de Fontcalent «no reuneix condicions».

I d'ací a la impotència, a les fugues.

Just dos anys després que dos interns protagonitzassen una altra fuga espectacular anant-se'n, pel que es veu, amagats en un contenidor i després d'haver trencat un petit cademat. I després que el 19 de març de 1985 es produís una altre intent, en aquesta ocasió consumat. L'evadit d'aleshores, posteriorment capturat, ara ha tornat a fugir i se'n desconeix el parador. «Els fugats eren de primer grau i haurien d'estar en aquest quart mòdul que ara es construeix, ja que tenien en el seu haver unes quantes fugues i diversos intents», explica el director. «Aquest mòdul tindrà un departament de seguretat especialment concebut».

A les dues, uns interns dinen. Poca gent i una olor fortíssima a orina. Part dels residents del primer pavelló han tornat a les seues cel·les. I d'allà estant, traient el cap, demanen una foto, com si una volta en el paper po-